

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kaip toli iki Betliejaus?

Kalėdų evangelijoje mes skaitome: „Piemėnis kalbėjo vieni kitiems, Bėkime į Betliejų pažiūrėti, kas ten įvyko, ką Viešpats mums paskelbė“ (Luko 2:15). Šalia piemėnų daug kas keliauja į Betliejų per pirmąsias Kalėdas. *Kaip toli iki Betliejaus?* pavadinta knyga, kurioje autorė gražiu stiliumi ir gyva vaizduote pasakoja apie pagrindinius veikėjus, vykstančius į Betliejų.

Juozapas ir Marija keliavo 90 mylių nuo Nazareto iki Betliejaus. Marijai, esant nėščiai, tai buvo labai ilga kelionė, taip pat ir jos susirūpinusiam vyrui Juozapui. Jis prisibijojo, kad Marija gali pagimdyti pakelėje, be pastogės ir be pagalbos. Asilas, ant kurio Marija sėdėjo, pradėjo raišti pakelėje, todėl jie pasiekė Betliejų vėlai ir viesbutyje jiems nebuvo vietos.

Iš rytų atėjo ir trys išminčiai: Melchioras, senovės astrologas iš Korėjos, keliavęs 1,600 mylių, sekdamas skaisčią žvaigždę; Kasparas, garsusis valdovas iš Jeksalio miesto, keliauja kartu su Melchioru; prie jų prisideda Baltazaras, juodasis vergas, kuris turi viziją apie žydų karaliaus gimimą. Jie nugali susidūrimus su plėšikais dykumoje ir romėnų kareivių įkalinimą ir atvyksta į Betliejų, atnešdami savo dovanas naujagimiui Karaliui — auksą, smilkalus ir mirą.

Piemėnis keliauja tik dvi mylias pagarbinti Betliejaus Kūdikį. Jie matė angelą ir paklausė jo įsakymo eiti ir susirasti kūdikį, suvystytą vystykais ir paguldytą ežyose. Visi kiti Betliejuje esantys asmenys visai nepastebėjo šio kūdikio. Karalius Erodas gyveno tik aštuonias mylias nuo Betliejaus. Bet ir jam pavydas, pyktis ir įtarimas užkirtė kelią į Betliejų. Užėigos savininko žmona, kuri padėjo Marijai prie gimdymo, taip pat nepraregėjo Kūdikėlio prigimties, nes ji, neapkęsdama savo girtuoklio vyro, buvo apakusi visam kitam savo gyvenime. Romėnų kareiviai, tik keleto mylių atstu, tiek užsiėmę sargyba ir karine galybe taikos palaiškumui, visiškai nekreipė dėmesio į Kūdikio užgimimą.

Kaip toli iki Betliejaus? Man atrodo, mes visi turėsime keliauti Kalėdų metu tam tikrą atstumą, kad atrastume mūsų Išganytoją ir kad galėtume pagarbinti naujai gimusį Karalių. Iš tikrųjų tragiška, bet tiesa: daug žmonių ateis į bažnyčią, išklaūs gerą naujieną apie Kristaus užgimimą ir giedos kalėdines giesmes, bet nesusiras savo Išganytojo ir Viešpaties.

Kristus yra labai arti kiekvienam iš mūsų, bet mūsų aistrumas, pyktis, širdies šaltumas, kasdieniniai užsiėmimai ir rūpesčiai užkerta mums kelią santykiavimui su Juumi. Todėl klausimas, „kaip toli iki Betliejaus?“, pritinka kiekvienam iš

mūsų Kalėdų metu. Kada mes apmąstome Kalėdų istoriją, mums viena ryšku: nei laiko tarpas, nei atstumas nieko nereiškia, ar mes priartėsime prie eždžių pagarbinti naujai gimusį Karalių. Tik mūsų širdžių laikysena nulems viską. Atvykti Kalėdoms į Betliejų, mes turėsime sekti žvaigždę. Žvaigždė vedė išminčius iš rytų; ji nuves ir mus prie Kristaus.

Mūsų pasaulyje daugybė žmonių, kurie jaučiasi atitole nuo Kristaus. Tačiau per Kalėdas ir Velykas pajaučia vėl traukimą į bažnyčią, Dievui paslaptinai pakabinus žvaigždę jų tamsioje padangėje. Švenčių metu jie pajaučia, kad pasaulio širdyje yra ir jiems gyva viltis. Bet viltingas jausmas praeina taip greit, kaip jis atėjo; greitai jų pasaulis vėl pasineria tamsumoje.

Trys išminčiai buvo išmintingi, nes jie sekė žvaigždę. Jiems daug kainavo žvaigždės pasirodymo priežasties ir šaltinio ištyrimas. Daug žmonių pastebėjo žvaigždę padangėje, bet tik šie trys sekė ją ištikimai iki Betliejaus. Šiuo brangi ir šventu Kalėdų metu atkreipk dėmesį į savo širdį. Esu įsitikinęs, kad Kristus, kuris stovi už tavo širdies durų ir beldžiasi, ypatingu būdu prašosi įžengti į tavo širdį ir į tavo gyvenimą. Leisk Kristui pagauti tavo mintis, tavo valią, tavo širdį, visą tavo asmenybę. Leiskis būti Jo vedamas prie Viešpaties Dievo tavo gyvenimo kelionėje.

Kaip toli iki Betliejaus? Prieš daugelį metų skaičiau apysaką, kuri vis dar lūkurioja atmintyje, nors autorių ir detales jau pamiršau. Tomo ir Jono tėvas miršta. Prieš mirdamas tėvas buvo užrašęs ūkį sūnams, kad jie gyventų vienybėje. Bet tėvo noras neišsipildė. Jonas apsideva ir gyvena su šeima mažame mieste.

(Nukelta į 2 psl.)

„Jėzaus gimimas“. Iš Fra Angelico (Guido di Pietro), veikusio nuo 1417 metų, mirusio 1455 metais, dirbtuvės Florencijoje, Italijoje. Tempera ir auksas ant medžio, 7 7/8 x 17 3/8 colių.

Šiuolaikinės religinės ir filosofinės problemos

ANDRIUS VALEVIČIUS

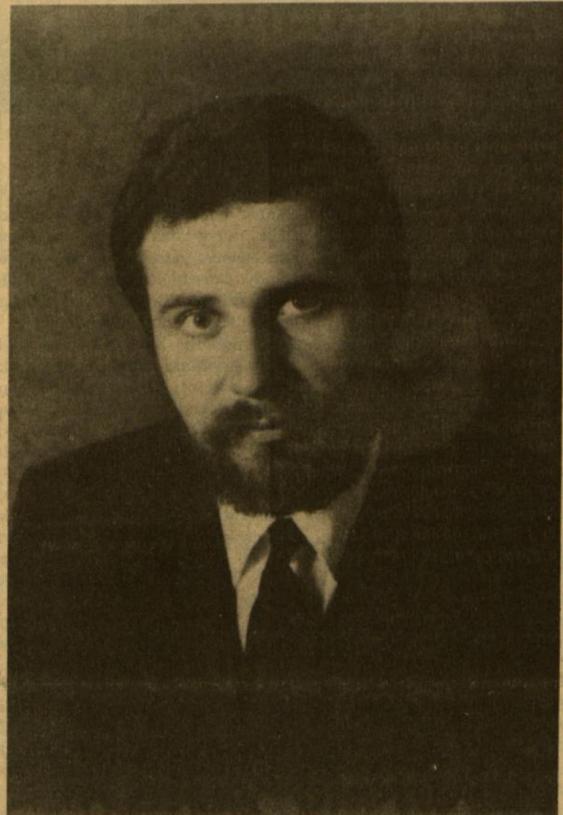
Kokios yra šių dienų religinės ir filosofinės problemos? Būdami žmonės, mes klausime šitą klausimą, ten ir prasideda problemos. Pirmiausia mes dar nedaug nežinome, kas yra žmogus. Teorijų apie žmogų ir jo elgesį yra daug, pradedant nuo marksistinio požiūrio ir baigiant psichoanalitiniu, freudišku, jungišku, egzistencialistiniu, struktūralistiniu, bihevioristiniu ir t.t. Neišiu čia į detales ryšium su kiekvienu iš jų, jų bendri bruožai daug kam žinomi. Grįšiu prie jų truputį vėliau. Kas mūsų tikslui yra įdomu, tai kad daugybės teorijų apie žmogų buvimą duoda suprasti, kad žmogus šiandien išgyvena gilia tapatybės (individo) krizę. Žmogus (kalbant apie žmogų apskritai, žmogijos prasme, o ne apie atskirus individus) tiesiog nebežino, iš kur jis yra kilęs ir kur jis arba žmonija keliauja. Ar jis Dievo sukurtas, ar jis tik dalelė savaime atsiskleidžiančio fizinio proceso, ar jis tikrai turi tą, ką religija vadintų siela ar dvasia, peržengiančia grynai materialistinį, fiziologinį jo buvimą ir elgesio aiškinimą, ar jis nebūtų, antra vertus, gyvuliškas sutvėrimas, gyvulys tarp gyvulių, bet tik turintis daugiau išvystytą protą? Šis paskutinis žodis „protas“ yra svarbus raktas į mūsų šiandieninę dilemą. Matyti, kad padėtis nėra lengva, nes kai žmogus nežino, kas jis toks, kai jis nepažįsta to, kas jam yra artimiausia šiame pasaulyje, t.y. paties savęs, tai kokios jo galimybės pažinti kažką tikra savo gyvenime? Jeigu jis nesugeba suvokti tiesos apie save, tai kaip turi rasti tiesą pasaulyje?

Tai antra didelė krizė: kas yra tiesa? Niekas apie ją daug nesako. Net filosofai, kuriems būdavo duodama kalbėti apie tiesą ir grožį, yra apleidę tiesos klausimą. Filosofijai šiandien (kalbu bendrais bruožais) nesistengiamo kurti arba statyti sistemas, kurios mums atskleistų arba turėtų mums kažką pasakyti apie tiesą, bet stengiamasi greičiau ardyti — išardyti, dekonstruoti visas sistemas ir pasaulėžiūras — ne tiek siekiant atskleisti „globalines tiesas“ kokį nors dalinį reiškinį, bet greičiau sugebėti ką nors pasakyti apie savo objekto ar problemos teisėtumą ar neteisėtumą, kaip daroma analitinėje filosofijoje, arba tik palikti juos išardytus, be jokio vertinimo, kaip yra daroma dekonstrukcionizme.

Žinoma, jeigu ne viskas aišku ryšium su „tiesa“ (ir čia nekalbama apie pilną tiesos pažinimą, nes tai vis vien jokiam žemiškam tvariniui neįmanoma, bet grynai apie „tiesos“ kaip tokios buvimą), jeigu mums neaišku, ar tiesa gali būti, tai nėra ko stebėtis dėl visų praktiškų problemų, kurios egzistuoja šiandien, kaip, pavyzdžiui, etikos ir įstatymleidystės srityse. Kai nėra aišku, kas yra žmogus, nei kas tiesa, tai ir nėra aišku, kas leistina arba neleistina bioetikoje, kur šiandien specialistai turi spręsti nepaprastai sunkius klausimus nuo eutanazijos iki genetiškos manipuliacijos. Neaišku, ar legalizuoti ar kriminalizuoti abortus. Neturint tvirtos bazės, ant kurios statyti savo supratimą apie žmogų, žmogaus gyvenimo pradžią ir tiesą, teisės dažniausiai galų gale pagrindžiamos, remiantis visuomenine nuomone. Jeigu visuomenės dauguma už, abortas legalizuojamas, jeigu dauguma pasisako prieš, abortas draudžiamas arba ribojamas. Bet jeigu visuomenė susiskaldžiusi perpus kokių nors klausimų, tai ir tie, kurie rašo teises, taip pat. Tad ir turime mūsų pirmą religinę-filosofinę problemą: žmogaus-tiesos arba tiesos-žmogaus, priklausiančių nuo to, kaip žiūri ma į žmogų-tiesą. Paprastai žmogaus klausimas daugiau priklausytų antropologijai, filosofijai, nes religija-teologija turi visų pirma kalbėti apie Dievą-theos, o antrai eilę apie žmogų-anthropos. Ar ne taip? Galų gale abu labai surišti, nes kai kalbame apie Dievą ir

tiesą, ar tai nedarome žmogišku supratimu, žmogiškais akimis? Ar žmogus nemoduliuoja Dievo ir tiesos sąvokos pagal savo paties supratimą? Bet čia grįžkime prie mūsų problemos. Jei žmogus pats savęs nesupranta, kaip jam suprasti tiesą ar net Dievą?

Jeigu mes dabar perkeltume šitą temą 2,000 su viršum metų praeitin, į Platono laikus, tai tieseni ir išmintingi graikai, sėdintys Atagore, neturėtų jokio supratimo, apie ką mes kalbame. Identiteto krizė, kas tai galėtų būti, klausūt jį? „Esame skaitę Homerą ir Hesiodo teogonijas, bet čia negirdėtas mums dalykas“. Kodėl tai, kas mums atrodo taip svarbu šiandien ir kas mus taip kankina, nebūtų suprantama tokiam Sokratui, apie kurį sakoma, kad jis išmintingiausias žmogus,

Dr. Andrius Valevičius, Université de Sherbrooke, Kvebeko provincijoje, Kanadoje, Teologijos fakulteto profesorius.

bet kada gyvenęs? Tolimesnis pavyzdys gal paaiškins padėti. Jeigu mes šiandien klausume, „kas yra protingas žmogus?“, atsakymai dažniausiai apibūdintų žmogaus gyvenimo būdą. Protingas žmogus yra tas, kuris išlaiko pusiausvyrą savo gyvenime; tas, kuris pagalvoja, prieš darydamas ką nors, kuris gyvena pagal kažkokią tvarką, kuris vengia kvailysčių. Gal religiškausi teigė, žmogus sakyti, protingas tas, kuris mąsto apie savo gyvenimo prasmę. Platono laikais, kaip virš Delphi šventyklos įėjimo buvo parašyta, siekta buvo mokytį žmogų pažinti save (gnosi seauton), o ne ieškoti savo gyvenimo prasmės. Čia yra didelis skirtumas.

Graikams gyvenimo prasmė nepriklausė grynai nuo žmogaus, o tuo mes šiandien dažnai esame linkę tikėti, ypač, iš dalies, įtaigaujami visokios populiariosios psichologinės literatūros, „self-help“ knygų ir t.t. Šitos idėjos nėra klaidingos, kaip tik jos gali gerai tikti mūsų laikui ir mūsų moderniam gyvenimui. O graikams gyvenimo prasmė buvo kažkas, kas peržengia žmogaus gyvenimą. Panašiai ir su protingumu. Graikams protingas žmogus nebuvo grynai tas, kuris žinojo, kaip tvarkingai gyventi, protingas buvo tas, kuris visų pirma suprato šiek tiek dangiškųjų kūnų judesį, kuris žinojo žvaigždžių takus ir galėdavo tai kiek nors paaiškinti. Reiškia, kažkas mūsų sąmonėje pasikeitė. Graikams mūsų šiandieninė krizė nebūtų buvusi suprantama, nes jie ieškojo prasmės ir tiesos ne žmoguje, bet aplinkoje. Tiesos centras — „entelecheia“ buvo už žmogaus, buvo jo išorėje. Žmogus savęs dar taip neklaušinėjo, kas jis toks ir kokia jo gyvenimo

prasmė, nes jis buvo per daug užimtas, ieškodamas tiesos ir pramės kažkur kitur, ne savyje. Idomu pastebėti, kad pirmąkart Vakarų pasaulio literatūra, t.y. graikų mitologija, mažai tesidomi žmogum, bet daugiausia domisi dievais ir jų pradžia. Žmogaus klausimas buvo antraeilis. Tuo tarpu šiandien esame visai atvirkščioje padėtyje — žmogaus klausimas yra tapęs pirmutinis ir Dievo klausimas antraeilis. Kaip tai įvyko?

Paprastai yra aiškina, kad pagrindinis lūžis su klasikinio pasaulio entelecheija įvyko su René Descartes (1596-1650) „cogito ergo sum“ (galvoju, tai esu), kad su šituo pasisakyimu tiesos matas iš išorinės, antgamtinės plotmės staiga buvo perkeltas į patį žmogų. Dabar žmogus tapo tiesos centru. Žmogus ne tik galėjo rasti tiesą savyje, bet jo kilnumas net to reikalavo. Grįšim tuoj vėl prie Descartes, bet reikėtų čia paminėti, kad tikrasis pirmasis „cogito“ jau randamas šv. Augustino (354-420 A.D.) raštuose. Tai pastebėjo garsusis viduramžių tyrinėtojas filosofas Étienne Gilson, kuris savo disertacijoje aprašė Augustino „protocogito“ (prieš-cogito). Ši ryšį irgi pastebėjo Nepriklausomybės laikų Kauno universiteto profesorius Leonas Karsavinas, kuris rašo savo *Europos kultūros istorijos* pirmame tome: „Juk naujosios filosofijos tėvas Descartes, formuluodamas garsingą savo „cogito ergo sum“ aksiomą, tepakartojto vakarų Bažnyčios tėvo (Augustino) žodžius“.² Augustinas, galima sakyti, „išrado“ asmenį. Jo *Išpažintyse* (Confessions) pasaulis, gyvenimas, būtybė yra išgyvenami pirmo asmens. „Aš“ taip mąstau, „aš“ taip gyvenu, „aš“ patyriau Dievo malonę ir „aš“ per Dievo malonę atpažinau tiesą. Iki Augustino žmogus, rasdamas tiesą už savęs, buvo ir pats šiočia tokia išorinė būtis, eksoterinis. Nuo Augustino prasideda dvilypis požiūris į žmogų — išorinis ir vidinis. Išorinis, susijęs su visa tai, kas kūniška, jusliška, gyvuliška, o vidinis žmogus apima dvasios pasaulį.

(Nukelta į 2 psl.)

Šiuolaikinės religinės ir filosofinės problemos

(Atkelta iš 1 psl.)

Dievą, kiek Dievas yra tas, kuris man padeda matyti, per kurį aš matau. Kitaip sakant, jau su Augustinu ketvirtame šimtymetyje randame du labai svarbius reiškinius, kurie dar šandien vyrauja žmogaus dvasinio pasaulio: „aš“ ir „maštymas“ (*reflexion* arba *introspection*). Šio laikotarpio galvosenos pasekmes matome šandien: jeigu aš „taip arba kitaip“ galvoju, taip ir turi būti, tokia yra tiesa. Mano asmeniniai svarstymai patys vertingiausi mano akyse. Visa tai nereiškia, kad Augustinas nepripažino išorinės tiesos buvimo. Dievas jam lieka pilnai išorinė tiesa, pilnai transcendentinis, tik žmogus yra, pasak Gilson'o, vedamas iš išorės į vidų ir iš vidaus į aukštybę (*de l'extérieur à l'intérieur et de l'intérieur au supérieur*).

Grįžkime prie Descartes. Augustinas atskleidė vidinę žmogaus pusę. Descartes tai šiek tiek kitaip suprato. Platoniška, išorinė tiesa vėl buvo perkelta į žmogų. Tik tai žmogus Descart'ui tampa tiesos šaltiniu. Tiesos šaltiniu, o ne centru, ir čia yra skirtumas. Augustinui žmogus buvo tiesos centras, t.y. vieta, kur tiesa buvo randama, bet Dievas ir jo malonė liko šaltiniai. Descart'ui šaltinis buvo pats žmogus. Pagal Descartes, kuris buvo Renesanso žmogus, protingas tvarynys, turi sugebėti pats nustatyti savo tvarką. Kokios nors išorinės tvarkos buvimas būtų žmogaus tvarkos įžeidimas. Žmogus turi atsivelti į savo aplinką, naudoti savo protą, pats daryti savo išvadas. Proto reikšmė ypatingai Descart'o akcentuojama. Platoniški protas buvo naudojamas suprasti visuotinę tvarką. Aristotelis proto pagalba skirstė pagal jų pirmenybę žmogaus tikslus. Descart'ui pats protas turėjo būti sutvarkytas. Reiškia, kad nereikia ieškoti kokios nors prasmės kosmose, tarp žvaigždžių. Kosmosas turi būti demistifikuotas, ir žmogus pats galėtų atlikti tokį uždavinį, jei jis įžvelgtų ir stengtųsi suprasti pasaulio mechaniką. Štai pats protas tampa šaltiniu viso gyvenimo. Augustinui kuo daugiau žmogus daro dvasinės pažangos gyvenime, tuo daugiau jis jaučia savo priklausomumą nuo Dievo. Descart'ui atvirkščiai, kuo daugiau žmogus daro pažangos, tuo daugiau jis jaučia savo nepriklausomybę, savo autonomiją. Jis pats dabar nustato sau standartus. Jis pats sau nustato savo pareigas, savo tikslus ir pats įtvirtina sau savo tikrovę. Augustino žmogus grįždavo į save, siekdamas rasti Dievą, Descart'o žmogus atsigrižta į save, norėdamas rasti save. Tai ir turime naują formą žmogaus autonomijos, kuri tapo pagrindu modernaus Vakarų pasaulio agnosticizmo, vienintelės civilizacijos, kurioje agnosticizmas yra plačiai išsiplėtęs. Prisdėjo dar ir kiti filosofai ir kitos mintys, bet pagrindą padėjo Descartes.

Immanuel Kant (1724-1804) tęsia Descart'o mintis toliau, teigdamas, kad tiesiog neįmanoma nustatyti kažkokią išorinę tvarką arba struktūrą už žmogaus, nes tai neigtų žmogaus atsakomybę. Žmogaus garbė ir atsakomybė už save patį jį pareigoja patį sukurti savo pasaulį ir nustatyti savo pasaulio vystymo tvarką. „Drįsk būti pats savim“, sako Kant'as, „drįsk galvoti pats už save“, „naudok savo protą“, nes žmogus yra vienintelis tvarynys, kuris turi protą; jis pats savotiška prasme tampa gyvenimo tikslu. Galima tad (nors ir trumpai, ir sutrauktai) matyti, kaip žmogus, pradėdamas iš nieko senovės laikais Graikijoje, iškilio į viršūnę, o šandien atsiranda krizė.

Marcellus Coffermans (flamas) veiks tarp 1549 ir 1570 metų. Detalė iš paveikslu „Piemėnų pagarbimas“. Tempera ir aliejus ant medžio, 8 1/8 x 5 1/4 colių.

Peržvelgėm, kaip žmogaus idėjos apie Dievą, tiesą, ir save keitėsi, bet lieka atsakyti, kodėl žmogus yra patekęs į šią krizę, kodėl atsirado jo nepasitenkinimas ir iš kur šis nepasitenkinimas atsirado? Įdomu panagrinti, kaip iš tokio didelio optimizmo dėl žmogaus Renesanso laikais pereinama į pesimizmą naujais ir naujaisiais laikais. Jau 19-ame šimtymetyje su Marksu įvyksta žmogaus susvetimėjimas (*alienation*). Žmogus yra praradęs savo pasaulio kontrolę. Žmogus daugiau neišgyvena pasaulio kaip savo kūrinio, bet yra kūrinys, kuris yra dominuojamas savo kūrinio. Žmogiškasis „aš“ turi save vėl atrasti, vėl patvirtinti, vėl perimti pasaulio vadovavimą. Ta prasme Markso požiūris ne visai pesimistinis, nes prileidžia galimybę pakeisti padėtį, pakeičiant pasaulį per revoliuciją. Nietzsche, žmogaus žlugimo pranašas, pranašavo panašią idėją. Žmogus tragiškoje padėtyje, nes jis yra bedugnė (abyss) ir nežino kaip iš jos išlipti. Tad žmogus turi atrasti tikėjimą į patį save, turi save patvirtinti virš visko („nusišypsok bedugnei ir bedugnė tau nusišypsos“). Iki šiol pakludamas religijai, žmogus tik išmoko kaip savęs nekęsti, dabar turi išmokyti pats sukurti savo vertybes, pats nuspręsti, kas yra gėris ir blogis, ir dar daugiau, tiesiog visas kategorijas peržengti, nebūti jokių nuostatų pavergtas. Freud'as irgi mokė religijos peržengimą, nes religija tik skatinanti vaikišką elgesį žmogui ir neleidžianti jam aiškiai atskirti realybės nuo fantazijos.

Galų gale seka Levi-Strauss'o struktūralizmas ir žmogus tampa visuomeninis kultūrinis padaras, drauge artimai surištas su savo gamtine aplinka. Ateina biheviorizmas (behaviorism) ir žmogus sulyginamas su gyvulių pasauliu. Tarp žmogaus ir gyvulių nėra būtybinio skirtumo. Jie skiriasi tik savo elgesiu, ir galų gale vienintelis dalykas, išskiriantis žmogų iš gyvulių, yra jo labiau sofistikvuotas elgesys. Reikia tik stebėti, ką žmogus daro ir kaip reaguoja į skirtingas situacijas, ir tai aprašyti.

Kyla klausimas, o kokia krikščionybės rolė yra šioje antropologinėje transformacijoje? Pradiniais savo laikais krikščionybė giliai sukrėtė ir atnaujino senovės graikų kultūrą su labai vertingu idėjinu įnašu. To įnašo dėka senovės graikų pasaulis yra išlikęs mums gyvas ir šandien, nes vis dar remiamės jo humanistiniais idealais ir demokratinėmis idėjomis.

Tas nepaprastai vertingas krikščionybės idėjinis įnašas, kuris išgelbėjo senovės pasaulį, pagal Karsaviną, buvo jos skelbimas Dievo įsikūnijimas. Graikai buvo įstrigę tarp nepatenkintųjų filosofijų ir naivaus tikėjimo. Ką tai reiškia? Visų pirma viena iš tų nepatenkintųjų filosofijų buvo platoniškas trans-

centralizmas. Platono pasaulėžiūra buvo nepaprastai dvasiška, mūsų konkretus pasaulis jam nebuvo daugiau negu atspindys tikro idėjų pasaulio. Platonas priėmė dievybės buvimą, bet ta dievybė buvo labai atskirta nuo pasaulio. Žmogus neturėjo jokio tiesioginio kontakto su ja. Kitaip sakant, Platono pažiūra buvo teistinė pažiūra į dievybę. Jeigu pagalvojame apie senovės religijas, tai dvasinės jėgos būdavo randamos beveik visur gamtinio pasaulio (kuris reiškia, medžiuose, gyvuliuose. Platono laikais, kaip ir mūsų laikais, kaip vėliau pamatysime, žmogus troško konkretesnio kontakto su dievybe.

Kita nepatenkintoji filosofija buvo skepticizmas. Skepticizmas, iš kurio ir išplaukia reliatyvizmas, reiškia šiuo nuostatymu, kur nieko nėra aiškaus nei tikro. Jis turi artimą ryšį ir su materializmu, teorija, kuri teigia, kad vienintelė tikrovė, apie kurią galima kažką tvirtinti, yra materialinis pasaulis, taigi už materialinio pasaulio nieko kito nėra. Materializmo pradininkas senovės pasaulyje buvo atomistas Demokritas. Demokritui viskas, kas egzistuoja, egzistuoja dėka savo atominės sudėties. Pagal jį, realybė yra sudaryta iš mažų dalelių, vadinamų atomų (graikiškai — *atomos*; tomas reiškia gabaliuką ko nors, ta prasme *atomos* reiškia tai, ko daugiau negalima perskirti) ir žmogus taip pat yra suma atomų. Net ir jo psichinė prigimtis yra rezultatas jų ypatingos atominės struktūros. Taigi, jeigu viskas yra rezultatas vienos ar kitos atominės struktūros, tai negali būti grynai dvasinio pasaulio kaip tokio. Net ir žmogaus dvasinis elementas yra fizinis. Tai reiškia, kad nieko negalima tarti apie buvimą ko-

kios nors atgamtinės tikrovės, nei apie transcendentinio Dievo, nei apie idėjų pasaulio buvimą, nei apie sielos egzistenciją, nei minėti kokį nors jos amžinąjį gyvenimą.

Tokios idėjos senovės pasaulyje žmogaus nepatenkino. (Idomu, kad Platonas, kuris gyveno tuo pačiu laiku kaip Demokritas, niekur nė sykį nemini savo raštose Demokrito vardo. Tokia turėjo būti didelė Platono antipatija arba pasipiktinimas Demokritu.) Žmogus vis tiek trokšta kokio nors tikrumo savo gyvenime. Kai filosofija jam negali pasakyti, ar dievai vis dar danguje ir valdo pasaulį, jis turi ieškoti atsakymo kitur. Taip ir pradėjo plaukti aziatiškos religijos ir senovės graikų pasaulį, tik dažnai labai supaprastinta forma. Aziatiškas panteizmas (kuris reiškia, kad Dievas yra visur ir viskas yra dalis Dievo, net ir gamtinis pasaulis) atsakė į žmonių nepasitenkinimą transcendentine-spiritualistine dievybe, o įvairiom praktikom, nuo vegetarizmo iki šamanizmo, kovojo su dvasine tuštybe ir įvedė turinį, stokojamą vyraujančio skepticizmo.

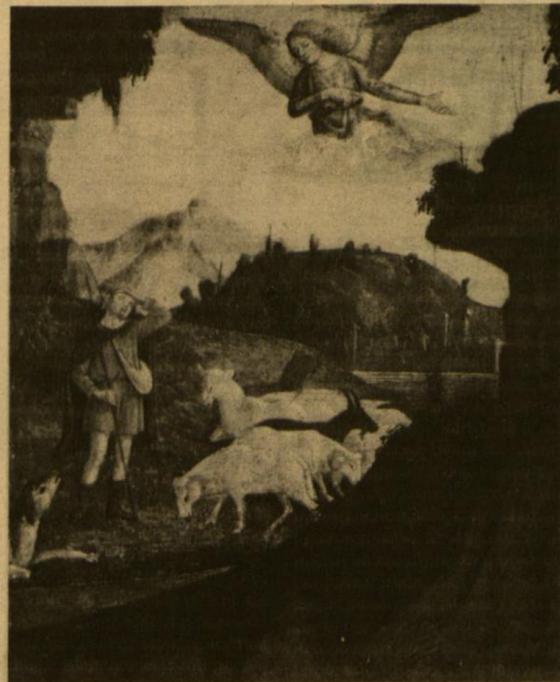
Šita visuomenė aiškiai buvo krizėje. Dvi priešingos teorijos, transcendentizmas ir skepticizmas, skatino žmonių individualizmas ir pasyvumą. Kiekvienas buvo paliktas sau su savo dvasiniu supratimu Dievo arba su savo ieškojimu išganymo įvairiomis aziatiškomis pseudomistinėmis formomis. O šis individualizmas bei pasyvumas ilgainiui pradėjo ardyti socialinius bei ekonominius visuomenės santykius, kas paskubino imperijos žlugimą. Žmogus ieškojo naudos sau, tad nebegalėjo aukotis visuomenė.

Šitame pasaulyje atsiranda krikščionybė, kurios pagrindinė

idėja (arba tiesa — tikintiojo pažiūra) yra Dievo įsikūnijimas. Dievas-žmogus Jėzus Kristus sujungė žemę su dangum ir taip pat visus žmones vienu su kitais. Dabar atsirado konkretus Dievo įsikūnijimas Jėzuje Kristuje. Dievas neliko vien transcendentinis, bet dabar buvo suprantamas kaip ir imanentinis, kaip konkreti šio pasaulio realybė, bet tuo pačiu metu būdamas begalinis, atgamtinis pasaulio valdovas ir kūrėjas. Skepticizmas panašiai buvo nugalėtas, ta prasme, kad žmogus dabar galėjo pažinti Dievą per Jėzų Kristų. Vėliau išvystytas sakramentų mokslas patvirtino šią dvilypę idėją, kad Dievas dalyvauja savo buvimu mūsų žemiško tikrovės ir kad mes dalyvaujame jo tikrovės per jo paliktus ženklus.

Individualizmas irgi buvo nugalėtas; tai matoma vien iš Bažnyčios — bendrijos sąvokos. (Pati krikščionybė neieigė individualybės, kas labai svarbu.) Pasyvumas buvo nugalėtas, nes Dievo nebuvo galima pasiekti be aktualizuojančio gyvenimo; reiškia, krikščionybė nėra vien tik teorija tarp daugelio kitų, bet ji reikalauja radikalaus gyvenimo, jei žmogus nori pasiekti Dievą. Štai krikščionybė atsakė į daugelį klausimų ir išsprendė daugelį problemų, kurių negalėjo atsakyti senovės graikų kultūra. Šalia to, savo vėliau suformuluotom dogmoms ji išspręso padarė metafiziką, užteko jam tik gerai žinoti savo katekizmą. Čia buvo iš tikrųjų didelis palengvinimas, nes tos epochos (nuo Kristaus gimimo iki Nijčės suvažiavimo 325 metais) vyraujančia filosofija buvo neoplatonizmas, teorija, kuri mokė apie būti, kad ji prasideda su Dievu, iš Dievo išsiskleidžia ir pas Dievą turi sugrįžti. Liaudis niekuomet negalėjo suvokti tokių idėjų. Krikščionybė, susiedama filosofija su išgyvenimu, išlaisvino žmones nuo tokios grynai protiškos gimnastikos. Antra vertus, iš mokslininko krikščionybė padarė aktyvų, įsipareigojusį asmenį. Didelė dalis Bažnyčios tėvų bei pirmųjų krikščionių filosofų buvo tuo pačiu metu ir vyskupai, „piemenys“, besirūpinantys savo „avimis“. Jų mąstymas nuolat turėjo praktišką tikslą ir sėmė savo įkvėpimą iš konkretaus gyvenimo. Nemažas kontrastas šių dienų filosofams ir teologams, kurie yra dažniausiai universiteto profesoriai su labai maži ar visai be jokio visuomeninio išpareigojimo.

Dabar pažvelkime, kodėl krikščionybė, kuri buvo tokia veiksminga, kai ji atsirado senovės pasaulyje, yra praradusi didesnę dalį savo įtakos dabartiniame Vakarų pasaulyje? Ir ar ji dar gali turėti įtakos šandien? Dar vis neišspręstas mūsų ankstesnis klausimas, kodėl žmogus iš-

„Skelbimas piemenims“ — detalė iš Antoniazso Romano (Antonio di Benedetto Aquilio) paveikslu „Jėzaus gimimas“. Dailininkas veikė Romoje, Italijoje, nuo 1461 metų, mirė 1508 metais.

Kaip toli iki Betliejaus?

(Atkelta iš 1 psl.)

lyje. Tomas pasiliko viengungis ir gyvena vienas sename ūkio namelyje. Jonas visuomet užimtas savo šeima — pradėjo galvoti Tomas — aš atidirbu daugiau negu savo dalį. Tomas pradeda piktintis savo broliu. O Jonas galvoja, Tomas visuomet toks irzlus, jis man pavydi, kad turi žmogų ir vaikus. Tarp brolių įsigali pagieža. Jie beveik nebesikalba.

Abu broliai lankydavo kartu tą pačią miestelio bažnyčią, bet Kūčių vakaro pamaldų metu juodu sėdi skirtingose bažnyčios pusėse. Jonas nerimauja, nes brolis net nepasisveikino su juo šiu Kūčių vakarą. Važiuojant su žmona namų link, Jonas sako jai: „Tomas yra vienišas. Jis neturi su kuo švęsti Kalėdas. Žinau, jis neateis pas mus. Gal mes nuveikėme apie būti, kad ji prasideda su Dievu, iš Dievo išsiskleidžia ir pas Dievą turi sugrįžti. Liaudis niekuomet negalėjo suvokti tokių idėjų. Krikščionybė, susiedama filosofija su išgyvenimu, išlaisvino žmones nuo tokios grynai protiškos gimnastikos. Antra vertus, iš mokslininko krikščionybė padarė aktyvų, įsipareigojusį asmenį. Didelė dalis Bažnyčios tėvų bei pirmųjų krikščionių filosofų buvo tuo pačiu metu ir vyskupai, „piemenys“, besirūpinantys savo „avimis“. Jų mąstymas nuolat turėjo praktišką tikslą ir sėmė savo įkvėpimą iš konkretaus gyvenimo. Nemažas kontrastas šių dienų filosofams ir teologams, kurie yra dažniausiai universiteto profesoriai su labai maži ar visai be jokio visuomeninio išpareigojimo.

Dabar pažvelkime, kodėl krikščionybė, kuri buvo tokia veiksminga, kai ji atsirado senovės pasaulyje, yra praradusi didesnę dalį savo įtakos dabartiniame Vakarų pasaulyje? Ir ar ji dar gali turėti įtakos šandien? Dar vis neišspręstas mūsų ankstesnis klausimas, kodėl žmogus iš-

gyvena tokią tapatybės krizę. Matėm, kokių kelių žmogus atsirado toje padėtyje, t.y. perkeldamas tiesos centrą į save patį, kol dvidešimtame amžiuje tiesos klausimas visai išnyko ir niekas apie tiesą daugiau nešneka. Bandysiu šias dvi problemas dabar sujungti. Ar krikščionybė gali ištraukti modernų žmogų iš jo krizės ir ar ji gali dar sykį istorijos eigoje atnaujinti yrančią civilizaciją?

Pirmiausia, iššūkis krikščionybei šandien yra ne kiek ne mažesnis, gal dar ir didesnis, negu buvo prieš du tūkstančius metų. Krikščionybė ir jos dogmos nėra daugiau naujiena. Dievo-žmogaus idėja sukrėtė senųjų laikų gyventojus; šiandienos žmonės lieka abejingi tokiems pranašavimams. Tačiau kažkas keičiasi žmogaus sąmonėje, ir religija negali likti indiferentiška šitiems pasikeitimams. Šandien daug yra kalbama apie „New Age“ (Naująjį amžių) ir naują žmogaus apsišvietimą. Sakyčiau, kad tas „New Age“ sąjūdis nieko nekeičia iš esmės, bet greičiau priešinosi tikram pasikeitimui. Vis vien „New Age“ centras yra žmogus, individas. Daug iš šių dienų naujų dvasinių patimų yra nukreipti asmens link ir apie jį sukasi. Šituose dvasiniuose pasieškimuose asmuo, ir ne asmuo, mano artimas, bet visų pirma „aš pats“, yra pasaulio centras. Mano

tokiems dalykams. Jonas yra mano vienintelis brolis, gyvenimas su šeima jam sunkus. Aš Jono židiniui pakrausiu vežimą su malkom ir nuvešiu kartu su dovanomis jo vaikams. Taip sugalvojęs, jis pasileidžia miestelyje gyvenančio brolio link.

Broliai pasitinka vienas antrą tarp ūkio ir miestelio esančiame slėnyje. Keliems akimirksniams tarp jų tyla. Tada juodu, pasižūrėję vienas į kitą, staiga apsikabina ir su ašaromis akyse pasisveikina; linkėdami vienas antram „Linksmų Kalėdų!“

Tuomet juodu susitaikė. Kuo momentu tarp jų užimė Kristaus meilė. Tuo momentu juodu atvyko į Betliejų. Mat Betliejus ne tik miestelis šventoje žemėje; Betliejus yra tavo širdies laikysenoje.

Kaip toli iki Betliejaus? Jeigu tu įtikėsi angelo skelbimui: „Šandien tau gimė Išganytojas“, tu gali Jį rasti savo širdyje ir savo gyvenime. Tada tu pasieki Betliejų; tada Betliejus atėjo pas tave. Tada tau bus palaimintos Kalėdos!

Vyskupas Hansas Dumpys

„Išminčių kelionė“ — Sassetta, italo dailininko iš Siena, (veiklusio nuo 1423 metų, mirusio 1450 metais) paveikslas. Tempera ir auksas ant medžio 9 3/8 x 12 3/8 colių.

Šiuolaikinės religinės ir filosofinės problemos

(Atkelta iš 2 psl.)

paveldėję iš Apšvietos amžiaus. Nesame daugiau tokie tikri, ar žmogaus protas tikrai yra tai, kas sudaro jo garbę ir didingumą.

Pagal J. M. Bochenski, garsų filosofijos istoriką, Viduramžiai ir Apšvietos amžius vis dar daro įtaką žmonių galvosenai, ypač mokytojų žmonių. Katalikiški kraštai daugiau linkę į Viduramžių požiūrį, liberalūs kraštai daugiau į Apšvietos amžiaus požiūrį. Čia ir yra modernaus žmogaus įtampa. Bet kur, pavyzdžiui, rasti antropocentrizma viduramžiško galvosenoje, kada išoriškai tas laikotarpis atrodo toks kosmocentrinis? Pagal Bochenski, Viduramžiais žmogus yra žemės valdovas, saulė ir kitos planetos sukasi apie žemę, ir žvaigždės žemę įrėmina. Viduramžių biologija moko, kad žmogus yra vienintelė protinga būtybė, aukštesnis už kiekvieną žemišką gyvūną ir tokiu būdu žmogus yra kosmoso centras.

Moksluose Viduramžiai nebuvo tokie radikalūs kaip Apšvietos amžius, nes Viduramžiai dar skyrė žinojimą ir tikėjimą. Mokslas ir žinojimas yra naudingi, bet ne tokie naudingi kaip tikėjimas, kuris juos peržengia. Be to, dar Viduramžiuose žmogaus galimybės yra ribotos ir jis yra dažniausiai suprantamas kaip bejėgis. Tokiu būdu viduramžinė pasaulėžiūra yra iš esmės antropocentriška, statiška, švelniai racionalistiška, ir vyraujanti nuomonė yra, kad žmogaus galimybės yra ribotos.

Septyniolikto amžiaus šimtmetėje šio pasaulėžiūroje įvyko dideli pasikeitimai. Ši laikotarpis mes vadiname Apšvietimo amžiumi, Švietos amžiumi. Viskas buvo atmetama, išskyrus seną antropocentrinę pažiūrą, kuri pasireiškia stipriau negu bet kada. Švietos amžius skelbė tikėjimą į pažangą ir neribotą racionalizmą. Atrodė, kad žmogus viską gali, kad nėra jam jokių ribų. Mokslas nepripažino jokių ribų, ir viskas, kas netilpo į mokslinę apibrėžimą, buvo aiškinaama kaip mitologija. Todėl žmogus, džiaugdamasis savo naujais moksliniais atradimais, jautėsi esąs visagalys.

Sakiau, kad toks antropocentris ir racionalistinis požiūris į gyvenimą jau nyksta. Kodėl? Visų pirma mes šiandien žinome, kokia begalinė ir protu neapčiuopiama yra visata, kad joje gali būti milijardai galaktikų, ir beveik neįmanoma rimtai galvoti, kad žmogus galėtų būti viso kosmoso centras, kaip iki šiol buvo galvojama. Toliau, žmogus vis save laikė aukščiausiu kūriniumi gamtiniam pasaulyje, prapratęs jį valdyti, bet dabarties ekologinė krizė rodo, kad greičiau yra atvirksčiai, kad greičiau žmogus ateitis bus apsprešta besikeičiančios gamtos, kuri gali prieš žmogų atsigręžti su iki šiol neįsivaizduojamomis pasekmėmis.

Taip pat dvidešimto amžiaus neprilygstami žiaurumai irgi leidžia klausyti apie žmogaus pratingumą. Įvairių diktatorių barbarizmas ir tuo pačiu metu įtaka, kurią jie turėjo žmonėms, sugebėjimas pritraukti milijonus pasekėjų, griaua tikėjimą žmogaus moraline pažanga. Tiesa, kad technologija daro pažangą, bet technologinės nelaimės, kaip Bhopal arba Černobylis, naikina tikėjimą į technologijos išganingą galimybę.

Ironiška, mokslo srityje grįžtame Viduramžių požiūriui link. Pagal Bochenski, šiandieninis nusistatymas mokslo atžvilgiu yra dar tamsesnis, negu Viduramžių. Mokslas daugiau neat-sako į svarbiausius gyvenimo klausimus, ir ten, kur turi atsakymus, tie atsakymai yra abejotini. Bochenski's pasakoją apie filosofų ir gamtos mokslininkų suvažiavimą, kuris įvyko University of Michigan, Ann Arbor,

Martin Schongauer (ca. 1450 m. Colmar – 1491 m. Breisach, Vokietijoje). „Kristaus gimimas“. Tapyba ant medžio, 37,5 x 28 cm.

prieš keletą metų. Susirinko apie 500 gamtos mokslininkų ir tiek pat filosofų. Abejonės, kurias gamtos mokslininkai reiškė apie savo darbą, buvo tokios didelės, kad filosofai jautėsi įpareigoti tiems mokslininkams aiškinti, kad gamtos mokslai vis tiek turi šiojią tokią praktišką reikšmę ir teoretinę vertę.

Kurgi tada religijos arba krikščionybės naudingumas tokioje beviltiškoje padėtyje? Pirmia, krikščionybė turėtų sugrįžti į savo pradžią ir iš naujo pasimokyti ir pasisemti iš tos nepaprastai stiprios, sukrečiančios jėgos, kuri kadaise transformavo graikų kultūrą byrančioje Romos imperijoje. Krikščionybės doktrinos gal šiandien nėra daugiau naujos, bet ar jų turinys dar vis yra tikrai suprantamas? Karsavinas rašo, kad Bažnyčios tėvai, kurie surašė Bažnyčios doktriną, „dažnai klydo, kaip jie suprato, bet ne tame, ką jie suprato“.³

Viena, senovės krikščionybė prieš Augustiną labai stipriai išlaikė savo kosminę prasmę. Krikščioniškosios kosmologijos pagrindą galima rasti jau šv. Pauliaus laiškuose. Turiu omeny kosmologinius šv. Pauliaus kristologinius himnus, kaip, pavyzdžiui, Pauliaus laišką Kolosiečiams: Jis [Kristus] yra neregimojo Dievo atvaizdas, visos tvarinijos pirmgimis, nes jame sutverta visa, kas yra danguje ir žemėje, kas regima ir neregima... (1,15-20).

Kristus buvo vadinamas Logos – tas, kuris visa sujungė, kuris buvo kosmoso pagrindas. Kosmosas be Kristaus būtų buvęs susvetimėjęs pasaulis – alogiškas – be pagrindo, iracionalus. Ir žmogus, Bažnyčios tėvų mokymu, buvo sukurtas kaip Kristus atvaizdas. Kristus buvo Dievo atvaizdas ir žmogus – atvaizdo atvaizdas. Nieko tikslesnio už tai Bažnyčios tėvai nedrįso pasakyti. Jų nuomone, žmogus, būdamas sukurtas kaip Kristus atvaizdas, atvaizdas to, kuris sutaukė dangų ir žemę, buvo mikrokosmosas. Jis nebuvo pasaulio centras, nebuvo ir viršūnė biologinės kūrinijos, jis buvo dalis mistinio Kristaus kūno, dalis mistinio Kristaus Bažnyčios, pagal Simeoną Naują Teologą, „didelis ir naujas pasaulis, atsiskleidęs šitame sename ir mažame pasaulyje“.⁴ Žmogus, būdamas žemės gyventojas, buvo ir tuo pačiu metu artimiausiai surištas su visata, nes, kaip jau minėjau, pats buvo su-

kurtas kaip visatos pagrindo atvaizdas. Matome, kad Tėvų pažiūra nebuvo antropocentrinė, bet visuotinė. Bažnyčios tėvai nematė žmogaus gyvenimo mislės, neišaiškinamos jokių teorijų – nei platonistiškų amžinų idėjų, nei gnostikų dieviškos būties ištakos teorijų, nei materialistų autonomijos teiginių. Žmogaus ontologinė tiesa nebuvo nei sieloje, nei materijoje, nei jo charakteryje. Jo ontologinė tiesa buvo galima rasti tikrai jo architype, kuris pats buvo atvaizdas nematomo Dievo. Bažnyčios tėvų požiūris į žmogų nebuvo teoretinis, bet ikoniškas – vaizdinis.

Tokie kosminiai motyvai yra šiandien labai populiarūs „New Age“ sąjūdyje. Skirtumas tik tas, kad čia pasaulinis antropocentrizmas tampa dažnai kosminiu antropocentrizmu. Bet yra skirtumas tarp tikros krikščioniškos kosmologijos ir kosminio humanizmo. „New Age“ sąjūdyje žmogus yra dalis dievybės. Kai kalbama apie Dievą, žmogus ir yra savotišku būdu šitas Dievas. Ta prasme Shirley McLaine gali tarti, „I am God“, ir kiti, kaip Bob Hunter, rašydamas ekologiniais klausimais *Greenpeace Chronicles* žurnale yra pasakęs: „Pasaulis yra mūsų kūnas... susivienyti su jo energijomis reiškia išlaisvinti dievybę, kuri yra mumyse, save perkelti į aukštesnę plotmę.“

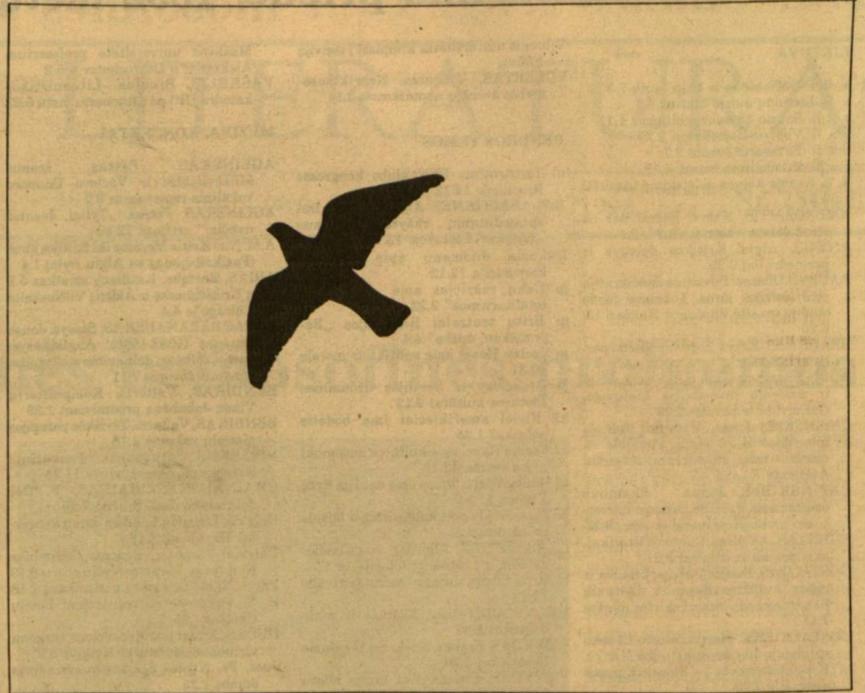
Ankstyvojoje krikščionybėje žmogus niekuomet nebuvo tapatinamas su dieviškąja prigimtimi. Žmogus yra pašauktas į vienybę su Dievu, bet žmogaus prigimtis ir dieviškoji prigimtis lieka atskirose plotmėse. Pagal šv. Maksimą Išpažintoją, žmogus yra riba tarp dvasinio ir juslinio žmogus dalyvauja visose kosmoso sferose, bet šis kosmosas yra visuomet Dievo sukurtas. Reiškia, žmogus yra su visata artimiausiai surištas, bet jis nėra visatos viršūnė – kaip jis būtų pagal ansas. Žmogus yra su visata artimiausiai surištas, bet jis nėra visatos viršūnė – kaip jis būtų pagal ansas. Žmogus yra su visata artimiausiai surištas, bet jis nėra visatos viršūnė – kaip jis būtų pagal ansas.

O dėl mūsų modernaus technologinio pasaulio, čia irgi krikščionybė gali padaryti labai didelį įnašą. Sakoma, kad prieš nusidėjimą Adomui ir Ievai nieko netrūko, jie nepažino nei darbo,

nei vargo, nei mirties. Po jų išvairo iš rojus, šie dalykai tapo jų kasdienine realybe, ta prasme jie dabar buvo priversti dirbti ir vargti, kad tik išliktų gyvi. Neturėdami dirbti rojuje, jie ir nieko neturėjo žinoti. Jie viską turėjo. Tai ir žinojimas yra savotiška pasekmė pirmosios nuodėmės. Ta prasme ir darbas, ir žinojimas turi dvigubą reikšmę. Viena vertus, tai yra baumės, antra vertus, tai palaimos, nes be jų žmogus visiškai pražūtų, krisdamas į mirties glėbį. Darbas ir žinojimas – į šias dvi kategorijas galime įrikuoti tarp kitų dalykų ir mokslą, technologiją, ir politiką. Per juos žmogus gali stengtis atkurti dalį to rojus, kuris jam kadaise priklausė, ir atitaisyti tą iš dalies aptemusį Kristaus ar Dievo atvaizdą savyje, pagal kurį buvo sukurtas. Bažnyčios tėvai turėjo pavadinimą šitiems kasdieniniams gyvenimo užsiėmimams – vadino juos „odos drabužiais“, remdamiesi Pradžios knyga (3, 21), kur parašyta: „Viešpats Dievas padarė taip pat Adomui ir jo žmonai kailinius apdarus (odos drabužius) ir juodu jais apvilko“. Kitaip sakant, šita krikščioniška pasaka apie rojus praradimą ir jo atstatymą per neišvengiamą darbą, vargą ir žinojimą, tampa savotiška pasaulio teologija. Odos drabužiai duoda žmogaus gyvenimui ir veiksenai nepaprastai stiprų patvirtinimą. Jie savotiškai sujungia teologiją ir modernų pasaulį, nes priverčia teologinį mąstymą pozityviai nusiteikti žmogaus ir kultūros atžvilgiu. Tai modernaus mokslo pasiekimai, psichologijos atradimai, technologijos naujienos, filosofų svarstymai – visi šie dalykai nėra blogi ar tikrai pakenciami, bet šitame krikščioniškame kontekste jie visi yra geri, jie visi naudoja gabumus, kuriuos Dievas žmogui yra davęs.

bet antra vertus, odos drabužiai irgi pabrėžia stiprią savo kritiką pasauliui. Jie smerkia autonomiją. Taip, žmogus turi naudoti savo protą, dirbti ir kurti, bet jis turi būti daryti, niekada neuzmiršdamas, pagal ką jis yra sukurtas. Kitaip sakant, visa jo veikiena turi turėti ryšį su Žodžiu – su Logosu, pilna to žodžio prasme. Graikams žodis „Logos“ reiškė ir pradžią, ir pagrindą, ir pratingumą, ir tikslą, ir teisingumą. Žmogus nėra pasaulio centras, iš kurio gali laisvai nuveikti, ką tik nori, nesvarbu, kaip tik nori. Jis pats priklauso Logosui ir turi gyventi pagal Logoso dėsnius. Kitaip, kai odos drabužiai tampa autonomiški, kai politika, moralė, technologija, mokslas atsiskiria iš logiškosios simfoninės harmonijos ir keliauja savo nepriklausomu keliu, išdavos tampa kenksmingos – žmogaus niekinimas, gamtos niekinimas, pasaulio, civilizacijos ir aplamai gyvenimo niekinimas. Kai odos drabužiai praranda savo kontekstinumą su dieviškąja prigimtimi. Žmogus yra pašauktas į vienybę su Dievu, bet žmogaus prigimtis ir dieviškoji prigimtis lieka atskirose plotmėse. Pagal šv. Maksimą Išpažintoją, žmogus yra riba tarp dvasinio ir juslinio žmogus dalyvauja visose kosmoso sferose, bet šis kosmosas yra visuomet Dievo sukurtas. Reiškia, žmogus yra su visata artimiausiai surištas, bet jis nėra visatos viršūnė – kaip jis būtų pagal ansas. Žmogus yra su visata artimiausiai surištas, bet jis nėra visatos viršūnė – kaip jis būtų pagal ansas.

mano nuomone, teologijos svarba šiandien ir garantija jos ateities. Kalbėti apie autonomijos pasmerkimą pluralistiniame pasaulyje nėra labai populiaru ir galbūt daug kam nesuprantama idėja. Bet, būtis, tas pagrindas visų būtybių, pasak Karsavino, yra „iš karto ir vienybė, ir daugybė, ji yra vienybės daugybė arba dauginga vienybė ten pat.“⁵ Pagal Karsaviną, mūsų dabartinė egzistencija yra netobula visata, netobula „visa ko vienybė“. Tai, ką mes gyvename, yra greičiau daugybės vienybė, sumetimas pluralistinių teorijų ir viena puoda, bet ne jų integracijos ir dauginga vienybė. Čia krikščionybė dar gali atlikti didelį uždavinį. Pagal jos mokslą apie Jėzų Kristų – Dievą-žmogų, dvi prigimtis, dievišką ir žmogišką viename asmenyje, transcendencijos ir imanencijos vienybė tampa veidrodžiui visam pasauliui. Karsavino nuomone: „visas kosminis (tiksliau: teogoninis, kosmogoninis, socialinis ir t.t.) procesas... yra savotiškas dieviškasis ratas.“⁶ Karsavinas mato Dievo įsikūnijime, jo mirtyje ant kryžiaus ir jo prisikėlime atvaizdą paties kosminio tvėrimo proceso: „Pradžioje – tik vienas Dievas, vėliau – Dievas mirštantis ir atsirandantis tvarinys,

Balandis

Algimanto Kezio nuotrauka

Julius Relevas

KALĖDŲ VAINIKAS

Štai vėlei Kalėdų vainikas siūbuoja virš slenkščio iškeltas. Artėjanti džiaugsmą junta vėlei juodoji vyšnia. Vidurdienio lūpos – kaip debesys bėgantys – sausos ir salsvos netrukus išsturs šitą žodį procesijai jūrai, ieškančiai kranto. Tada mes sukursime laužą. Karūnos ir vėliavų nyty spindės vidury, kol Ranka palytės ir pajusim, kad šitaip yra mums atleista.

Pierrot valandėlei apleis ištuštėjusią sceną, kad burgundiškas leistųsi jo tobulais snariais, ir mirę balandžiai poruošis ofelijoms miegant juodų tvenkinių pataluos, ir arkliais, sukanusiais žąslus šarmos kunigaikščiai atveš dar vieną žiemą, užliejančią mus kaip kadais lenktyniaujantys lietūs šaltuos ir tamsiuos Sankt Peterburgo kanaluos. Ir mūsų vardai vienai nakčiai sugrįš Pažadėtojon žemėn prieš auštant.

Ir lovoje vystantys pirštai džiaugsmingai atvers Testamentą, ir išdžiūvusia upės vaga plūs pašėlus iš džiaugsmo minia, Atpirkėjo sulaukus. Bet muzika baigsis sode, kuomet jauna balandį atsivis visagalė Ranka, kad bažnyčių pilioriuos žaibuotų varpai, atsibudę nuo sniego delnų. Ir tuomet, tik tuomet kažkuris ten iš mūsų išdrįs pagaliau sušnabzdėti: „Viešpatie, Tu atėjai...“ Ir Kalėdų vainiko šviesa nusileis į baltuojančią žemę tą pirmutinį rytą.

mano nuomone, teologijos svarba šiandien ir garantija jos ateities.

Kalbėti apie autonomijos pasmerkimą pluralistiniame pasaulyje nėra labai populiaru ir galbūt daug kam nesuprantama idėja. Bet, būtis, tas pagrindas visų būtybių, pasak Karsavino, yra „iš karto ir vienybė, ir daugybė, ji yra vienybės daugybė arba dauginga vienybė ten pat.“

Pagal Karsaviną, mūsų dabartinė egzistencija yra netobula visata, netobula „visa ko vienybė“. Tai, ką mes gyvename, yra greičiau daugybės vienybė, sumetimas pluralistinių teorijų ir viena puoda, bet ne jų integracijos ir dauginga vienybė. Čia krikščionybė dar gali atlikti didelį uždavinį. Pagal jos mokslą apie Jėzų Kristų – Dievą-žmogų, dvi prigimtis, dievišką ir žmogišką viename asmenyje, transcendencijos ir imanencijos vienybė tampa veidrodžiui visam pasauliui. Karsavino nuomone: „visas kosminis (tiksliau: teogoninis, kosmogoninis, socialinis ir t.t.) procesas... yra savotiškas dieviškasis ratas.“ Karsavinas mato Dievo įsikūnijime, jo mirtyje ant kryžiaus ir jo prisikėlime atvaizdą paties kosminio tvėrimo proceso: „Pradžioje – tik vienas Dievas, vėliau – Dievas mirštantis ir atsirandantis tvarinys,

vėliau – vėl tik vienas Dievas...“¹¹ Kitaip sakant, modernių laikų tapatybės krizė išnyksta žmogui, atradusiam savo pirmavaldį. Dar syki, kaip šv. Pauliaus rašo Kolosiečiams (1, 15-20):

Jis [Kristus] yra neregimojo Dievo atvaizdas, visos tvarinijos pirmgimis, nes jame sutverta visa, kas yra danguje ir žemėje, kas regima ir neregima, ar tai sostai, ar viešpatystės, ar kunigaikštystės, ar galybės, – visa sutverta per jį ir jam. Jis yra pirma visų daiktų, ir visa juo laikosi. Ir jis yra Kūno – Bažnyčios galva.

Jis – pradžia, pirmgimis iš mirusiųjų tarpo, kad visame turėtų pirmenybę. Dievas panorėjo jame apgyvendinti visą pilnatvę – ir per jį visa sutaukinti su savimi, darant jį kryžiaus krauju taiką, – per jį sutaukinti visa, kas yra žemėje ir danguje.

Panašiai, tokiam kosminiam kristologiniam kontekste darbo, mokslo, technologijos ir politikos daugybės yra integruojamos vienos su kitomis. Jos iš naujo atranda savo vienybę ir savo vystymosi prasmę, siekia iš naujo, Pierre

Teilhard de Chardin žodžiais, savo „kristogenezę.“

NUORODOS

- Šia tema yra išvystęs Charles Taylor savo knygoje *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989).
- Leonas Karsavinas, *Europos kultūros istorija*, I tomas (Vilnius: Vaga, 1991), p. 159.
- Žr. ten pat, pp. 71-76.
- Žr. Joseph M. Bochenski, „The Spiritual Situation of Our Age“, *Studies in Soviet Thought*, no. 40, 1990, pp. 257-266. Lietuvių kalba: „Dvasinė laiko situacija“, *Šiaurės Atėnai*, (Vilnius) Nr. 41, 1990, p. 1.
- Žr. A. A. Vaneev, *Dva goda v Abezi* (Brussels: Žin'c Bogom, 1990).
- Simeon the New Theologian, *Ethical Discourses 4*. Cituota *Traité des théologiques et éthiques*, ed. Darrouzes (Paris, 1967), p. 4.
- Russell Chandler, *Understanding the New Age* (Dallas: Word Publishing, 1991), p. 177.
- Panayotis Nellias, *Le vivant divinisé* (Paris: Cerf, 1989).
- Leonas Karsavinas, *Istorijos teorija* (Kaunas, 1929), p. 50.
- N. Semionikas, „L. Karsavino antropologija“, *Problemos* (Vilnius) Nr. 2, 1971, p. 180.
- Lev Karsavin, *Filosofija istorii* (Berlin, 1923), p. 351.

„Draugo“ kultūrinio priedo 1992 metų turinys

LIETUVA

a. II. Šventiame save kaip tautą 7.3
 a. II. Lietuvių aukso amžius 9.5
 a. II. Susio 13-osiomis metais 1.11
 a. II. Vasario šešioliktoji 2.15
 a. II. Pavasario šventė 3.7
 a. II. Priskikimo šventė 4.18
 a. II. Kraujo kainos neleidimo užmirsti 1.4
 AMBROZAITIS, Kazys. Hidrai dar ne visos galvos nukirstos 1.25, 2.1
 ANKUS, Algis. Kritikos debesy ir pagieduliai 2.29
 BAUŽYS, Juozas. Pilnutinė demokratija prie Baltijos jūros. I Laisvę fondo studijų savaitė Vilniuje ir Nidoje 6.13, 6.20
 BRADŪNAS, Kazys. Žuvę satrįječiai partizanai 2.15
 BUBNYS, Edvardas L. Litas, mokėsičiai ir užsienio investicijos Lietuvoje, Galimybės ir pavojai 2.29
 ČEPINSKIS, Jonas. Vytauto Didžiojo universitetui 70 metų. Pokalbis su universiteto rektorium Algidru Avičiumi 3.14
 ČEPINSKIS, Jonas. Skambus baigiamasis Vytauto Didžiojo universiteto jubiliejinį metų akordas 6.27
 EIDINTAS, Alfonsas. Lietuvos istorikai, jų rūpesčiai ir užmojai 3.21
 GOSTAUTAS, Stasys. Išeivija, Lietuva ir mūsų kultūra. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimui skirtos mintys 7.11
 GOSTAUTIENĖ, Marija. Susio 13-osios sužeistųjų likimo reikalas 2.8
 Jp. „Kryžminės srovės“ – Vidurio Europos metraštinis 2.29
 Jp. „Valyt ar nevalyt“ komunistai? 3.21
 Jp. Desovietizacija – Lietuvoje ir Čekoslovakijoje 5.23
 Kalbėmės su Lietuvos parlamentaru Vladimiru Jarmolenka 4.4, 4.11
 KASNIŪNAS, Vytautas. Dirbkime visi, kad Lietuvoje žmonės geriau gyventų... 6.27
 KELERAS, Julius. Laiškai iš Vilniaus (I) 12.12
 KLEIŽA, Vaclovas. Išeivija nepriklausomas Lietuvos šviesioje 1.4
 KUBILIŪTE, Ramunė. Lietuvos ambasados JAV ir Jp Lietuvių Bendruomenės konferencija dėl humanitarinės pagalbos Lietuvai 11.21, 11.28, 12.5
 k. Amerikos liberalai ir Lietuvos laisvė 3.14
 k. Po totalitarinės naujakalbės pavojaus Bulgarijoje – ir Lietuvoje 4.11
 k. Rytų Europos intelektuali konferencija Newark' 6.27
 LANDSBERGIS, Algirdas. Pokalbis su George Soros 10.31
 LANDSBERGIS, Vytautas. Kalba, pasakyta Tarptautiniame PEN 56-ame kongrese, Viena 1991 m. lapkričio 7 d. 2.8
 LANDSBERGIS, Vytautas. Šiandieniniai Lietuvos rūpesčiai. Iš kalbos Kultūros židinyje šių metų rugsėjo 28 dieną 10.17
 LAPKUS, Danas. Rita Dapkutė Chicagoje 2.1
 LIULIČIENĖ, Aušra. Pokalbis su Romualdu Ozolu: „Su laisve į Lietuvą grįžta pasaulis...“ 1.11
 MELNIKAS, Petras. Istoriniai sukrėtimai ir mes 1.4
 MIŁOSZ, Czesław. Sugrįžimas po penkiasdešimt metų 6.27
 NAINYS, Bronius. Lietuvos prisikėlimas – išsivijęs laidotuvė? 3.7
 NAKAS, Viktoras. Lietuva rampų šviesoje 2.22
 NAKAS, Viktoras. Lietuva – iš praetis ir ateiti 5.16
 PABEDINSKAS, Jonas. Dabar pagalvokime apie save 1.18
 PABEDINSKAS, Jonas. Enciklikos ir Lietuvos ūkio reformos 6.6
 PABEDINSKAS, Jonas. Amerikos liberalai ir konservatoriai. Apmąstymai, kas siūlytina Lietuvai 7.3, 7.11
 PABEDINSKAS, Jonas. Svarbių politinių sprendimų išvokimas 7.25
 PABEDINSKAS, Jonas. Draugiškas žodis verslininkams Lietuvoje 10.3
 PABEDINSKAS, Jonas. Post scriptum rinkimams Lietuvoje 11.21
 PABEDINSKAS, Jonas. Politinis liberalizmas Lietuvoje ir išsiviję 12.5
 PETRUTIS, Petras. Amerikos lietuviams norėčiau palinkėti nenusivilti Lietuva... Pokalbis su Lietuvos Švietimo ir kultūros ministru Dariusiu Kuoliu 7.18
 PETRUTIS, Petras. Aleksandras Abišala apie Lietuvos padėtį ir rūpesčius 11.21
 PLATELIS, Kornelijus. Lietuviai PEN kongrese Barcelonoje 5.30
 PLATELIS, Kornelijus. EXPO'92: atidarytas Baltijos šalių paviljonas 6.20
 S.G. Vytautas Landsbergis PEN klubo kongrese, Vienoje 2.8
 sk JAV profesinių sąjungų darbuotojas dalijasi išsivijusiais iš Lietuvos 4.25
 sk Lietuva pasaulio šalių laisvės apžvalgoje 5.2
 SIDRYS, Linas. Už šviesą ir sveiką nepriklausomą Lietuvą. Keletas klausimų Lietuvos Sveikatos ministru Juozui Olekai 2.15
 SIDRYS, Linas. Laikas Lietuvos medicams praregėti 10.10
 SMAILY, Alfredas. Lietuviška revoliucija 9.5, 9.12
 Stipendijos studentams Lietuvos universitetuose 10.31
 Su Kornelijumi Plateliu pokalbis prie stalo 2.8, 2.15
 ŠULAITIS, Edvardas. Poezijos pavasaris '92 Lietuvoje 6.13
 VAICAITIS, Rimas. Mokslo stipendijos studentams Lietuvoje 3.14
 Vaikai piešė laisvę 2.15
 VELAVIČIENĖ, Silvija. Dvasios atgaivos šventė. (Devintoji JAV ir Kanados lietuvių tautinių šokių šventė) 7.25
 Verslo vadovybės mokslo projektas Lietuvai. Kalbėmės su Purdue universiteto profesorium Dr. Feliksui Palubinsku 9.12
 v.g. Skausmas ir istorija 6.13

Vilniaus universitetas kreipiasi į išeiviją 1.25
 VOLERTAS, Vytautas. Nepriklausomybės švenčių nuotakomis 3.14

BENDROS TEMOS

al Tarptautinio PEN klubo kongresas Brazilijoje 12.12
 BALAŠAITIENĖ, Aurelija M. Dėl spausdinamųjų rašytojų stiliaus „taisymo“ Lietuvoje 12.12
 Ieškoma duomenų apie „Jūros“ korporaciją 12.12
 Jp Čekų rašytojas apie „mažuosius totalitarizmus“ 2.22
 Jp Britų teatralai Rumunijos „Beprotiškam miške“ 4.4
 Jp Vaclovas Havelis apie politiką ir moralę 10.31
 Jp Broadway ir Sevilijos užuominos Lietuvos kultūrai 9.12
 k. Kodėl amerikiečiai ima bėdintis politika? 1.25
 k. Vaclovas Havelis apie kultūros nuosmukį ir jos svarbą 12.19
 k. Naujas Szabo filmas apie naująją Rytų Europą 11.14
 K. Zagajewski apie totalitarizmą ir laisvės problemas 2.1
 LANDSBERGIS, Algirdas. Jugoslavijos agonija ir tautinė mitologija 10.17
 Lietuvos Tarptautinis teatro festivalis 12.12
 MELNIKAS, Petras. Kultūra ir mandagumas 10.3
 VISVYDAS, Pranas. Šnekame ir rašome lietuviškai 3.28
 VISVYDAS, Pranas. Kai tampa idiotu 9.19
 VISVYDAS, Pranas. Vienintelė virstum tamsaus chaoso 11.28

RELIGIJA IR FILOSOFIJA

DUMPYS, Hansas. Kaip toli iki Betliejaus? 12.24
 SAUDARGAS, Kazys. Filosofas Maceina ant profesoriaus Valeičiaus svartyklių 6.6
 VALEVIČIUS, Andrius. Antanas Maceina tarp religijos ir filosofijos 4.18
 VALEVIČIUS, Andrius. Šiuolaikinės religinės ir filosofinės problemos 12.24
 V. Bgd. Tėvo ir Sūnaus Dvasia 6.6

ISTORIJA

a. II. Kristupo Kolumbo kelionė 10.10
 BALČIUNAI, Ona ir Bronius. Dėl lietuvių karių Vietname 7.25
 BENDIKAS, Valteris. Klaidėda praetis prisiminimose 11.28
 DRUKTEINIS, Gedrius S. Įamžinkime lietuvių atminimą! 7.3
 GIMBUTAS, Jurgis. Urbanistika, kryžiai, muziejai ir statybos apeigos 3.28
 GRINCEVIČIUS, Česlovas. Mokolines kūrybos avangardė. Lietuvių katalikų mokslo akademijai 70 metų 7.18
 INDRĖIKA, Gediminas. Iš Chicago's lietuvių teatrų istorijos. „Mildos“ teatro likimas 2.1
 KELERAS, Julius. Antano Masionio knygai apie ateitininkų sąjūdį nepriklausomoje Lietuvoje (1918-1940) pasirodžius. Pasikalbėjimas su Antano Masioniu 9.5
 MARKEVIČIUS, Valentinas. Zenono Ivinakio monografijos reikalas 7.18
 RAMONIS, Valentinas. Kaip Darius ir Girėnas rinkosi lėktuvui vardą. Iš Dariaus ir Girėno archyvinės medžiagos Baltijos Lietuvių kultūros muziejuje 7.18
 RAMONIS, Valentinas. Dariaus ir Girėno skrydžio 60-osiomis metais ruošiniais 9.26
 SRUOGIENĖ, Vanda. Dėl Uvarov'o politikos 6.6

LITERATŪRA

a. II. Vilties ir jėgos žodžiai 5.16
 a. II. Ateities savaitgalio literatūros vakaras 12.19
 AVIŽIENYTE, Jūra. John Updike apie laisvę ir lygį 12.5
 Jp Rytų Vokietijos poetai ir komunistai, saugumas 5.9
 Jp Ar knygas pakeis „audiniai“ ir „hipertekstai“? 11.7
 JAV LB 1991 metų literatūros premija Liūnei Sutemai ir Vladui Šlaitui 6.13
 k. Rusų rašytojai persėpa apie „kultūrinę katastrofą“ 9.26
 LANDSBERGIS, Algirdas. Czesław Miłosz idėjos – trisdešimties metų kraitis 11.7
 Lietuvių išeivijų rašytojų tarptautinė enciklopedijoje 5.16
 RAILA, Bronys. Rauda rudens vejas... Kaip kartais kinta partizaninės poezijos tekstai 9.5
 RAMOJUS, Vladas. Jos lyrikos mūzai susigūžus (Pranė Aukštikalnyte) 6.20
 RINGUS, Edmundas. Czesław Miłosz – poetas, rašytojas, Nobelio laureatas 7.18
 SILBAJORIS, Rimvydas. Dideli žodžiai mažose knygelėse 10.31
 sk Tarptautinis PEN kongresas Barcelonoje 5.9
 TERESKINAS, Artūras. Vilniaus grafika ir tapyba Lemont'e 2.1
 KEZYS, Algimantas. Povilo Tamulionio darbų paroda 3.21
 KEZYS, Algimantas. „Mano pirmoji paroda“ Čiurlionio galerijoje 4.18
 KEZYS, Algimantas. Dailininkės Magdalenos Birutės Stankūnienės monografija 9.19
 KEZYS, Algimantas. Lietuvių fotografijos parodos pabaiigtvės ir filmo „Kazys Bradūnas“ premjera 11.14
 KEZYS, Algimantas. Vandenys Lietuvių fotografijos parodoje 11.14
 kt 1992 metų Mel Novikov' premija – Jonui Mekui 5.2
 LAPKUS, Danas. Naujovės senos parodos tęsinys 2.29
 LAPKUS, Danas. Vilniaus grafika ir akvarelė Lemont'e 5.16
 LAPKUS, Danas. Jadvygos Dobkevičiūtės-Paukštienės apžvalginė paroda 6.27

Maskvos universiteto profesorium Aleksandr'u Dobrochotov'u 5.2
 VASKELIS, Bronius. Lituanistikos katedra UIC po aštuonerių metų 5.23

MUZIKA, KONCERTAI

AGLINSKAS, Petras. Irenos Milkevičiūtės ir Vaclovo Daunoro vokalinis repertuaras 3.7
 AGLINSKAS, Petras. „Tyliai, šventai nakčiai“ artėjant 12.19
 A.M. Nuo Kettle Moraine iki Baltijos jūros (Pasikalbėjimas su Algiiu Byla) 1.4
 ARIAS, Enrique. Katilias smuikas 5.2
 Asta Krikščiūnaitė ir Aldona Vilčinskaitė Chicago'je 4.4
 BARAS-BARANAUSKAS, Stasys. Jonas Butėnas (1892-1968). Angliakasy, operos solistas, dainavimo mokytojas, benamis žmogus 7.11
 BENDIKAS, Valteris. Kompozitorius Vladą Jakubėną prisimenant 1.25
 BENDIKAS, Valteris. Tėviškės parapijos giesmių vakaras 4.18
 BIELSKAS, Mindaugas. Paskutinis išeivijos muzikos kūrinys 11.28
 CHAINAUSKAS-CHAINAS, V. Del dainininko Jono Butėno 7.25
 Daliyis. Lietuvių liaudies dainų koncertas Havajuose 4.18
 Daliyis. Vargonų virtuosas Gediminas Kviklys su Lietuvos Vytų choru 6.13
 Ed. Š. Nijolė Ščiukaite pasitinkant 1.18
 E. Š. Vakarone su režisierium Povilu Gaidžiū 1.25
 GUČAS, Rimantas. Koncertuos vargonų virtuosas Gediminas Kviklys 5.9
 Juoz. Pr. Nijolės Ščiukaite estradinės dainos 1.25
 KUČIENIENĖ, Dalia. Katilias koncertų karuselėje 3.7
 KUČIENIENĖ, Dalia. Jaunųjų talentų popietė „Draugo“ dienraščiui 10.31
 M. Koncertai nuo Atlanto iki Ramiojo vandenyno. Irenos Milkevičiūtės ir Vaclovo Daunoro koncertai 2.29
 NARUTIS, Leonas. Skripka, vyžos ir havajiska gitara (Arba kaip „Jonis“ linkinimo lietuviška Chicago) 2.15
 NARUTIS, Leonas. Mūsų Dainava vairsa 3.21
 PETRAUSKAITĖ, Danutė. Juozo Žilinskio (1891-1985) kūrybinis palikimas 1.18
 Petro Aglinskio kūrinių premjera 11.7
 PETRUTIS, Petras. Petras Aglinskis apie muziką „Twisted Richard“ spektakliui 10.24
 Pokalbis su Jolanta Stanleyte jos koncerto Chicagoje programa 9.19
 RŪKŠTĖLYTĖ-SUNDSTROM, Eglė. Religinės muzikos koncertas Chicagoje 5.23
 SKOMSKIENĖ, Irena. Biržai pagerbė Vlodo Jakubėno atminimą 5.2
 SOKAS, Rikardas. „Virgo“ – prisilietimas prie tyros meno versmės 3.7
 SRUOGAITĖ, Dalia. „Užprogramuota“ recenzija – nesupratimas ar skibrokštai? 4.11
 TAURAGIS, Adoatas. Skambina Rokas Zubovas 3.14
 TAURAGIS, Adoatas. Svečiuose – operos solistai iš Lietuvos 3.21
 TAURAGIS, Adoatas. Smuikuoja Reimundas Katilias 3.28
 TAURAGIS, Adoatas. Su meile muzikai (Faustas Strolia) 4.4
 TAURAGIS, Adoatas. Keletas žodžių gerbiama oponeitai 4.11
 VENČLAUSKIENĖ, Loretta. Kanados Volungė ir Gintaras „Draugo“ koncerte 5.2
 VENČLAUSKIENĖ, Loretta. Lietuvių „Otello“ 5.9
 VIDŽIŪNIENĖ, Rūta Kleva. Mūsų kompozitoriai Lietuvos scenoje 7.25
 ŽIAUGRIENĖ, Liuda Jeonimo Katėnos kūryba sugrįžo į Tėvynę 3.28
 ZUBOVAS, Rokas. Koncertas ausiai, akiai, širdžiai (Jolantos Stanleytes koncertas) 10.3

MENAS, PARODOS, KINEMATOGRAFIJA

A.K. Loretos Vaškevičienės pirmoji paroda Chicagoje 11.21
 arza Povilas Tamulionis Seattle festivalyje 6.20
 -at Dailininkė Jadvyga Paukštienė apie savo kūrybą 4.4
 Atidaro Giedrės Žumbakienės grafikos paroda Lemont'e 10.24
 Danilaukaitės ir Kezies „Langai“ Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e 7.11
 BRADŪNAS, Kazys. Priskikimas: Saules paglostymas; Po dviejų karų; Užupio balsas; Kad nesiskųtu; Rašai pirštų; Priskikimo aštuonyntis; Kapinių fleita; Brolių kapi; Ar tu atsimeni?; Tu nesakyk; Lietuvoje 10.3
 BRADŪNAS, Kazys. Perrija; Nebrakų kaitroje pravaiziuojant; Prie žemyno takoskyros; Red Desert; Lietuviška daina; Perrija paukštė; Tyla Olimpjos kalnuos; Biuvoliai ir mustangai; Fort Steal; Svetimas ir savas; Kelionė preri-ja 10.10
 BRADŪNAS, Kazys. Nemu; Sūdovos mėnesienas; Žeminių upės; Poezija ir Lietuva 11.14
 BRADŪNAS, Kazys. Kelionė delnu; Rudens keliu; Užupio balsas; Nuprausimas kelione 12.12
 BRAZDŽIŪNIS, Bernardas. New York; Chicago; Los Angeles parkai; Rudens reminiencijos 7.3
 CIESKAITĖ, Gražina. Aš gyvenau menų; Kai vakaro žolė iš mano kraujo dygo; Filofofinis pasaulis 10.31
 DAUNYS, Vaidotas. Iš „Paguodos kvartet“; Vasaris Tallinn'e; Miestas; Anno Domini; Trisdešimt trys 5.2
 HRABANUS MAURUS, vertė Kazimieras Račionis. Giesmės Šventajai Dvasiai 6.6
 Iš 16-ojo amžiaus Lietuvos poezijos. Stanislovas KLIEČKISKIS. Ilgai laukto karaliaus atvykimo žavesio išaiškinimas; Petras ŠČELEČAS. Aidas; Jonas LASOTAS. Motina atsisveikina su vaikais; Jonas NEKRŠEVIČIUS. Geriausia poilsio vieta. Iš lotynų kalbos vertė Rita KATINAITE 4.25

LAPKUS, Danas. Spalvota grafika, Alyvydas Pakarklis ir Leonas Narbutis 7.18
 LAPKUS, Danas. Šviesiosios pusės žvaigždė. Su dailininke Marija Strasevičiute susidūrus 10.24
 LAPKUS, Danas. Lietuviški vandenys. Iš 21-osios Lietuvių fotografijos parodos Chicagoje ir Lemont'e 11.14
 LAPKUS, Danas. Loretos Vashkus paroda 12.19
 MATRANGA, Viktorija. Medžių drožinių liaudies menas Lemont'e visą vasarą 7.25
 MATRANGA, Viktorija. Giedrės Žumbakienės naujausia kūryba Lemont'e 11.21
 MIKUTAITE, Janina. Romanas Krasnikavičius apie save ir savo kūrybą 6.6
 NAKAS, Alfonsas. Laimingieji fotomenininko Kazio Daugelos metai. Jo aštuoniadesimtojo gimtadienio programa 2.22
 SIDARAVIČIUS, Jonas. Prie lietuviškų medžio drožinių 6.6
 ŠONTAITĖ, Birutė. „Keramika – 92“ 9.19
 TAMULIONIS, Povilas. Dievdarbys iš Pasvalio 3.14
 UOGINTAITĖ, Gintarė. Povilo Tamulionio medžio darbai Lemont'e 3.21
 UOGINTAITĖ, Gintarė. Išskaytas gyvenimas. Jadvygos Dobkevičiūtės-Paukštienės paroda Lemont'e 4.25
 „Upės, ežerai, jūra ir laivai“ 10.17
 V. R. Naujos parodos Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje 6.20

TEATRAS

CHADARAVIČIUS, Tomas. Artistė Dapkūnaitė Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje 2.22
 CHADARAVIČIUS, Tomas. Kaukėti patriotai 5.23
 GUSTAITIS, Algirdas. „Karalius vagis“ Los Angeles 3.7
 INDRĖIKA, Gediminas. Iš Chicago's lietuvių teatrų istorijos (2). Lietuvių auditorija prisiminus 4.25
 Ingeborga Dapkūnaitė Chicago's scenoje 1.18
 Juoz. Pr. Chicago's teatrose. Rumunijos revoliucijos drama 1.11
 Juoz. Pr. Chicago's teatrose. Šekspyro „Dvyliktoji naktis“ 2.1
 Juoz. Pr. Chicago's teatrose. Prancūzų romanas muzikle 2.8
 Juoz. Pr. Chicago's teatrose. Laikams aktuali komedija 2.29
 Juoz. Pr. Chicago's teatrose. Šekspyras Teatro festivaly 6.6
 Juoz. Pr. Chicago's teatrose. Lenkijos eksperimentinis teatras 7.18
 „Kai Lietuva valdė pasaulį“, III 1.18
 Kazio Sajos „Pranašas Jona“ New York'e 5.23
 MELNIKAS, Petras. Džiovani ir turistai 5.23
 MELNIKAS, Petras. Vaikystė ir samoningumas 11.21
 MIŁOSZ, Czesław. (vertė Tomas VENCLOVA). Campo di Fiori; Skriausti ipratę; Filologija 7.18
 MIŁOSZ, Czesław. (vertė Henrikas Radauskas). Baladė; Ditrambas; Iš ciklo „Su trimis ir citra“ 11.7
 NAGYS, Henrikas. Los Angeles 7.3
 NEZINOMOJI Puzino „Tremtinė“ 10.17
 PALTAUKAITĖ VALAITIENĖ, Jonė. Vaikystėje; Noakturius; Hermetikio rauda 5.9
 PLATELIS, Kornelijus. Mėnesiesio takas; Byla; Sachmatų partijos; Išprotėjimai; Iškūnijimai 2.8
 PLATELIS, Kornelijus. Kristus kaip šventas Jurgis 6.13
 PLATELIS, Kornelijus. Zona; Kraujo stebuklas; Grįžimas iš gimtės 1914 rugsėjo 18 9.19
 RADŽIUS, Aleksandras. Susio 13-oji 1.11
 RADŽIUS, Aleksandras. Iš eilėraščių rinkinio *Keliaujame abu, mėnuli*, 1991. 2.29
 RADŽIUS, Aleksandras. Seni kapeliai naktį; Išeivio atsisveikinimas 10.31
 RUDZINKAS, Valerijus. Eilėraščiai 5.30
 SADŪNAITE, Danguolė. Pavasari, žvejų kaimė 4.4
 SCHILLER, Friedrich. Vertė Alfonsas Tyruolis. Himnas džiaugimui 3.14
 SHELLY, Percy Bysshe. Vertė Alfonsas Tyruolis. Ode vakarų vėjui 9.12
 ŠAKYTĖ, Stasė. Debesys virs Baltijos; Iš atskirtų ir apebių pasauliui; Gedulo dienos ir naktim; Jūs išėjot; Sirdyse Devintoji; Per amžius išlikę; Nenugailėta 3.7
 ŠETKŪTE, Gražina. Malda; Broliai lietuviai; Jie žinojo 6.13
 ŠLAITAS, Vladas. Prisiminimų malonėje; Raudonos kojines; Meilės dvilkmias; Ratai per grindin; Paprasčiausias dalykas; Ramumas; Kraušiuvi vasara; Vysnyjos pavasari; Rūkas; Rudenio vynes; Pagraiznimai; Vardai lentelėje; Keturi raiteliai 4.11
 TERESKINAS, Artūras. Keturi eilėraščiai prie Aušros Vartų 1.4
 TERESKINAS, Artūras. Žuvis ir asara 3.28
 TERESKINAS, Artūras. Dedikacija profesoriui Broniui Vaškeliui, rašyta 16-ojo amžiaus Vilniaus akademijos studento, netikėtai atsidūrusio Chicagoje 5.23
 TERESKINAS, Artūras. Tėve mūsų; Virgin and Child crowned by Angels. Colyn de Coter. 1490-1510; giesmė vietinietišio amžiaus išrinktajai; iš Jonas; 1983; naktis tarsi paklydėlis sūnus 7.25
 TERESKINAS, Artūras. Iš ciklo „Absonia“ 12.5
 VAICIŪNAITĖ, Judita. Vytautas; J.Basanavičius ir kiemi; Šventas Jurgis; Upytė; Gulbės; Šv. Kazimiero bažnyčia Vilniuj; Planetos 9.5
 VISVYDAS, Pranas. Naujųjų metų pradžia; Savęs nesuradę; Atitolstantys laiška; Sportuojanti dvasia; Jaunikaitio melodija 1.25
 WHITMAN, Walt. Vertė Alfonsas Tyruolis. Iš „Žolės lapų“ 5.16

Pianistai Rokas Zubovas ir Sonata Zubovienė su Stasiu Balzeku, Jr. Illinois Humanities Council metinėje vakarieneje šių metų lapkričio 14 dieną Chicagoje. Rokas Zubovas skambino M. K. Čiurlionio kūrinių šiemetinio Chicago Humanitarinių mokslų ir menų festivalio programoje. Jono Tamuliočio nuotrauka

Iš pranašo Izaio knygos. Vertė Antanas Rubšys. Išvadavimas ir Ziono atstatymas; Tėdiųgajava tarnas; Naujasis Zionas; Ateities Jeruzalė; Kvietimas prie malonės 9.26
 JANKUTĖ, Nijolė. Fotografija; Kryžių kalne; Vilniaus Nr. 12 10.17
 JASMANČAS, Antanas. Pranašystė 4.18
 KELERAS, Julius. Baladė su apnu 2.22
 KELERAS, Julius. Rytuose; Tamsų veniuolio abita pakeis šalna; Nieko daugiau. Tik šalna laktingajai; Ir žiemas atšaka bus pilna praileistas 3.21
 KELERAS, Julius. Ofelija; Piesėjai prie Stiklių skersgatvio; Kordelija; Nublokšti atstumą žymint; stulpą 6.27
 KELERAS, Julius. Mirties mizanscenos; *** Vaidai; Prisiminimų archeologija; Grįžimas namo 10.24
 KELERAS, Julius. Man patiko ta nuotrauka 11.28
 KELERAS, Julius. Kalėdų vainikas 12.24
 KRIVICKAS, Bronius. Partizaniskieji sonetai 2.15
 KUBILIŪTE, Aušra. Apie rašymą knygų išeivijos jaunimui 11.7
 LANDSBERGIS, Vytautas. Scenarijus filmui apie paukštis; Termiū ideologija 2.1
 MARČENAS, Aidas. Klevo sėkla; Iš Biliūno; Akmens tylo; Gedimino sapnas; Siaurukas čia suka į saule; Šfinkas Vytukui L.; Daina 10.10
 MARČENAS, Aidas. Gedėjimai; Angelofobija; Giesmė apie meilę mirodui; Dvi viena tamsu susapnuotos novelės: Kaip mano prosenelis iškijo; Toks pirklys 12.19
 MASAITIS, Česlovas. Šokių šventė 7.25
 MELNIKAS, Petras. Džiovani ir turistai 5.23
 MELNIKAS, Petras. Vaikystė ir samoningumas 11.21
 MIŁOSZ, Czesław. (vertė Tomas VENCLOVA). Campo di Fiori; Skriausti ipratę; Filologija 7.18
 MIŁOSZ, Czesław. (vertė Henrikas Radauskas). Baladė; Ditrambas; Iš ciklo „Su trimis ir citra“ 11.7
 NAGYS, Henrikas. Los Angeles 7.3
 NEZINOMOJI Puzino „Tremtinė“ 10.17
 PALTAUKAITĖ VALAITIENĖ, Jonė. Vaikystėje; Noakturius; Hermetikio rauda 5.9
 PLATELIS, Kornelijus. Mėnesiesio takas; Byla; Sachmatų partijos; Išprotėjimai; Iškūnijimai 2.8
 PLATELIS, Kornelijus. Kristus kaip šventas Jurgis 6.13
 PLATELIS, Kornelijus. Zona; Kraujo stebuklas; Grįžimas iš gimtės 1914 rugsėjo 18 9.19
 RADŽIUS, Aleksandras. Susio 13-oji 1.11
 RADŽIUS, Aleksandras. Iš eilėraščių rinkinio *Keliaujame abu, mėnuli*, 1991. 2.29
 RADŽIUS, Aleksandras. Seni kapeliai naktį; Išeivio atsisveikinimas 10.31
 RUDZINKAS, Valerijus. Eilėraščiai 5.30
 SADŪNAITE, Danguolė. Pavasari, žvejų kaimė 4.4
 SCHILLER, Friedrich. Vertė Alfonsas Tyruolis. Himnas džiaugimui 3.14
 SHELLY, Percy Bysshe. Vertė Alfonsas Tyruolis. Ode vakarų vėjui 9.12
 ŠAKYTĖ, Stasė. Debesys virs Baltijos; Iš atskirtų ir apebių pasauliui; Gedulo dienos ir naktim; Jūs išėjot; Sirdyse Devintoji; Per amžius išlikę; Nenugailėta 3.7
 ŠETKŪTE, Gražina. Malda; Broliai lietuviai; Jie žinojo 6.13
 ŠLAITAS, Vladas. Prisiminimų malonėje; Raudonos kojines; Meilės dvilkmias; Ratai per grindin; Paprasčiausias dalykas; Ramumas; Kraušiuvi vasara; Vysnyjos pavasari; Rūkas; Rudenio vynes; Pagraiznimai; Vardai lentelėje; Keturi raiteliai 4.11
 TERESKINAS, Artūras. Keturi eilėraščiai prie Aušros Vartų 1.4
 TERESKINAS, Artūras. Žuvis ir asara 3.28
 TERESKINAS, Artūras. Dedikacija profesoriui Broniui Vaškeliui, rašyta 16-ojo amžiaus Vilniaus akademijos studento, netikėtai atsidūrusio Chicagoje 5.23
 TERESKINAS, Artūras. Tėve mūsų; Virgin and Child crowned by Angels. Colyn de Coter. 1490-1510; giesmė vietinietišio amžiaus išrinktajai; iš Jonas; 1983; naktis tarsi paklydėlis sūnus 7.25
 TERESKINAS, Artūras. Iš ciklo „Absonia“ 12.5
 VAICIŪNAITĖ, Judita. Vytautas; J.Basanavičius ir kiemi; Šventas Jurgis; Upytė; Gulbės; Šv. Kazimiero bažnyčia Vilniuj; Planetos 9.5
 VISVYDAS, Pranas. Naujųjų metų pradžia; Savęs nesuradę; Atitolstantys laiška; Sportuojanti dvasia; Jaunikaitio melodija 1.25
 WHITMAN, Walt. Vertė Alfonsas Tyruolis. Iš „Žolės lapų“ 5.16

ŽILIONYTE, Elena. Rauda rudens vėjas 6.13
BELETRISTIKA
 KAVALIŪNAITĖ, Jolita. Mano draugė Finilija 3.21
 LAPIS, T. Laiko žydėjimas 5.23, 5.30
 PLUKAS, Vytautas. Lūžis takelyje. Vasaros epizodas 6.20
 SUBAČIUS, Haris. Svetimo savęs dienoraštis 12.12, 12.19

KNYGŲ RECENZIJOS

Algirdo Landsbergio prozos rinktinė Lietuvoje. *Kelionės muzika* 12.5
 BAGDANAČIUS, Vytautas. Ar ši knyga bus skaitoma? Juozo Leono Navicko *Verybės ir dorovė* 7.25
 EIDINTAS, Alfonsas. Nauja knyga apie lietuvių Jungtinės Amerikos Valstybės. Dovydo Fajnhauza *Lithuanians in the USA. Aspects of Ethnic Identity* 7.3
 EIDINTAS, Alfonsas. Baltijos tautos sintezė ir analizė. Boris Meissner *Die Baltischen Nationen: Estland, Lettland, Litauen* 10.10
 GIMBUTAS, Jurgis. Vlodo Statkevičiaus *Silaliskiai* 10.3
 GIMBUTAS, Jurgis. Naujausias žinios apie Trakus. Algirdo Balaliū, Stanialovo Mikulionio ir Algimanto Miskinio *Trakų miestas ir pilys* 10.31
 GIMBUTAS, Jurgis. Nauji ir sena apie Rytų Lietuvą 11.21
 GRINCEVIČIUS, Česlovas. Tiesos ir šventumo keliu. Jurgio Matulio *Užrašai* 4.25
 JONYNAS, Vytautas A. Balsai (dykros) tyloje. Birutės Čipliūskaitės *Voices in the silence. Poesia lituana contemporanea* 7.25
 JONYNAS, Vytautas A. Mažoji Lietuva buvusiu vandenvardžių gaisvu. Vilniaus Peteraičio *Mažoji Lietuva ir Tvanksta* 9.26
 JONYNAS, Vytautas A. Skausmingoji Kunigaikščių miesto praeitis. Vlodo Drėmos *Dingęs Vilnius* 11.7
 KEZYS, Algimantas. Dailininkės Magdalenos Birutės Stankūnienės monografija 9.19
 KLIMAS, Antanas. Neaprašomų kancijų knyga *Tremtinio Lietuva* 1.11
 KLIMAS, Antanas. Naujas lietuvių-anglų kalbų žodynas. Evelinos Kulpaitei Masiokienės ir Broniaus Masioko *Žodžiai – žodžiai* 7.3
 KLIMAS, Antanas. Romanas, brangus kiekvienam lietuviui: Dale Brown *Night of the Hawk* 9.19
 KRIVICKIENĖ, Laima. Pirmoji pažintis su knyga apie Petravičių, Algimanto Kezio redaguota *The Art of Viktoras Petravicius* 4.11
 k. Knyga apie nerusų tautos buvusioje sovietinėje imperijoje. Alexander Motyl'o *Thinking Theoretically About Soviet Nationalities* 11.7
 LANDSBERGIS, Algirdas. „Provincijos“ – Czesław Miłosz naujas poezijos rinkinys 11.7
 LAPKUS, Danas. *The Art of Viktoras Petravicius* knygai pasirodžius. Interviu su redaktorium Algimantu Keziu 4.11
 LAPKUS, Danas. Algimanto Kezio narvas. Algimanto Kezio *Caged-in* 12.5
 MELNIKAS, Petras. Romualdo Lankausko *Nė vienas nebuvo pagailėtas* 3.14
 MELNIKAS, Petras. Žmogus išminties ir silpnybės humoreskose. Vytautas Žilinskaitės *Vaiduokliai* 4.4
 MELNIKAS, Petras. Svajonės, realybė ir moralė. Vidmantės Jasukaitės *Balandė, kuri lauks* 4.11
 MELNIKAS, Petras. Moralės dėsnių žmoguje. Grūso pražuvėlį pjesė. Juozo Grūso *Eduardo Dargio nusikaltimas* 5.9
 MELNIKAS, Petras. Kartus gyvenimo nuobodulys. Jolitos Skablauskaitės *Žolių kartumai* 6.27
 MELNIKAS, Petras. Likimo negandų nėrinys. Janinos Giedraitienės *Kelionė i niekur* 11.28
 MISKINIS, Algimantas. Zigmui Kuzmickiui skirtos knygos. Ramučio Karmalavičiaus redaguota *Tikejės guntuoja žodžiai* 7.25
 PRAKAPAS, Jonas. *Lietuviškas Remarque'as*? Jono Laučės *Negandų metai* 9.26
 PRUNSKIS, Juozas. Žvilgsnis į lietuvių išeivijos Amerikoje istoriją. William Volkovich-Valkavičiaus *Lithuanian Religious Life in America* 7.3

Trumpi aptarimai

a. II. Bradūnas, Kazys. *Duona ir druska* 10.10
 Bagdaničius, Vytautas. *Tikėjimo, išminties ir taikos dvasia* 9.12
 Barėnas, Kazimieras. *Pati apatinė pakopa* 9.12

Environment, Work and Health in Central and Eastern Europe: Translating Science into Policy and Action 10.31
 Daugėla, Kazys. *Išeiviai iš Lietuvos* 11.14
 Fainhauz, David. *Lithuanians in the USA* 2.8
 Fike, Linus R. *Setur or Away from Home* 11.14
 Gustaitis, Algirdas. *Kunigaikščių Radvilo žemėl*